

Zamojszczyzna to region w południowo wschodniej Polsce, w okolicach Zamościa, obejmujący obecne powiaty: zamojski, tomaszowski, biłgorajski, hrubieszowski i krasnostawski oraz część powiatu janowskiego i chełmskiego.

Zamojszczyzna (1942-1943) – nazistowskie akcje wysiedleńcze i pacyfikacyjne przeprowadzone na Zamojszczyźnie w Generalnym Gubernatorstwie, w okresie od listopada 1942 r. do sierpnia 1943 r., w ramach Generalnego Planu Wschodniego. Akcja objęła łącznie 100-110 tys. wysiedlonych Polaków, w tym 30.000 dzieci (rabunek dzieci), w których miejsce władze III Rzeszy zamierzały osiedlić 60.000 kolonistów niemieckich przesiedlonych z Besarabii, Ukrainy, Bośni, Serbii, Słowenii, ZSRR oraz terytorium okupowanej Polski. Ogółem na terenie Zamojszczyzny zdołano osiedlić ok. 12.000 kolonistów niemieckich, z których wcześniej osiedlano tymczasowo w innych rejonach. Na ziemię wysiedlonych Polaków władze niemieckie sprowadzały również ludność ukraińską, wysiedloną z wiosek zajętych również przez kolonistów niemieckich. Działania niemieckie na Zamojszczyźnie w latach 1942-1943 składały się z dwóch etapów. Pierwszy został przeprowadzony od 28 listopada 1942 r. do marca 1943 r. i objął 116 wiosek. Drugi etap (akcja Wehrwolf), w czasie którego miały miejsce masowe pacyfikacje obszarów wiejskich, odbywał się w okresie od czerwca 1943 r. do sierpnia 1943 r. i dotyczył 171 wiosek. Łącznie wysiedleniami zamierzano objąć całkowicie 696 osad jednak wskutek sprzeciwu polskiego ruchu oporu w powstaniu zamojskim zdołano wysiedlić 293 wioski.

Pierwsze wysiedlenia z Zamojszczyzny, przeprowadzone próbnie oraz w ramach zbadania reakcji społeczeństwa, realizowano jeszcze w listopadzie 1941 r., kiedy to przy współpracy kolonistów niemieckich z miejscowości Brody Duże wysiedlono 2.000 Polaków z 6 zamojskich wsi. W połowie 1942 r. postanowiono przyspieszyć plany masowej kolonizacji niemieckiej, realizując ją eksperymentalnie w Generalnym Gubernatorstwie, na Zamojszczyźnie.

Pierwsze wysiedlenia nastąpiły w nocy z 27 na 28 listopada 1942 r. we wsi Skierbieszów i okolicznych terenach. Wysiedlonym Polakom zezwolono tylko na zabranie bagażu osobistego, nie przekraczającego 30 kg oraz 20 złotych. Akcję przeprowadzano brutalnie, rozdzielając rodziny i wysyłając gdzie indziej kobiety i dzieci, mężczyzn oraz starców. Z matkami mogły zostać jedynie dzieci w wieku do 6 miesięcy. Wiele osób, które nie chciały poddać się wysiedleniom, zastrzelono w trakcie ucieczki. Wysiedleńców umieszczano w obozach przejściowych w Zamościu i Zwierzyńcu, gdzie przeprowadzano badania rasowe i dokonywano selekcji na cztery kategorie:

- I. osoby przeznaczone do „ponownego ziemczenia” (niem. *Wiedereindeutschung*) o nordyckich cechach rasowych, kierowane do dalszych badań rasowych do specjalnego obozu w Łodzi,
- II. osoby uznane za zdolne do pracy przymusowej i kierowane w tym celu do Rzeszy lub na wschód,
- III. osoby w wieku powyżej 60 lat niezdolne do pracy i dzieci do lat 14 przymusowo odbierane rodzicom, które kierowano do tzw. wiosek rentowych (niem. *Rentendörfer*) utworzonych w powiatach: garwolińskim, siedleckim, mińskim i sokołowskim – złe warunki transportu spowodowały liczne przypadki śmierci dzieci i osób starszych przewożonych w transportach lub zmarłych z wycieńczenia w szpitalach,
- IV. osoby przeznaczone do eksterminacji w obozach koncentracyjnych, głównie w Auschwitz-Birkenau i na Majdanku – szacowano iż do natychmiastowej likwidacji przeznaczonych zostanie 21% wszystkich wysiedlanych. W okresie od marca 1943 r. do czerwca 1943 r. nastąpiło wstrzymanie akcji wysiedleńczej. Ogółem w okresie od 28 listopada do marca 1943 r. zostało usuniętych ok. 51.000 Polaków, a w ich miejsce przybyło 9.000 kolonistów niemieckich z Besarabii i Ukrainy oraz dalszych 4.000 osadników do końca 1943 r. Osiedlenie ludności niemieckiej z tych terenów spowodowane było m. in. tym, że władze Rzeszy odmówiły wcześniej jej przyjęcia na swoje terytorium, dlatego jedynie Globocnik zdecydował się na ich przyjęcie (ok.

12.000 osób) kosztem ludności polskiej na teren Zamojszczyzny W miejsce opuszczonych gospodarstw przez Polaków wysiedlonych z powiatu hrubieszowskiego przesiedlano także Ukraińców z powiatu zamojskiego, w ramach osobnej akcji przeprowadzonej w okresie od 15 stycznia 1943 r. do marca 1943 r. (niem. *Ukraineraktion*). Przesiedlono w ten sposób na teren powiatu hrubieszowskiego ok. 7.000 Ukraińców. Władze niemieckie zamierzały utworzyć tzw. „pasy ochronne” z ludności ukraińskiej, które osłaniałyby kolonie niemieckie przed atakami polskich grup partyzanckich – dotyczyło to zwłaszcza powiatu biłgorajskiego, który według niemieckich planów stanowił naturalną przeszkodę przed ugrupowaniami partyzanckimi rezydującymi w Puszczy Solskiej. W dalszych niemieckich planach także pobyt Ukraińców na terenach Zamojszczyzny pozostawał czasowy. Warunki ludności polskiej, która została zmuszona do służby u niemieckich osadników lub w gospodarstwach rolnych, które czasowo nie podlegały wysiedleniom, pozostawały ciężkie – samowola i sprzyjanie patologiom przez nadrzędne władze administracyjne powodowały liczne przypadki znęcania się, zmuszania do pracy u Niemców, rabunek inwentarza i mienia, bicie oraz niejednokrotnie zabójstwa.

REGULAMIN ODZNAKI KRAJOZNAWCZEJ PTTK „SZLAKIEM WYSIEDLONYCH WSI ZAMOJSZCZYZNY”

1. Odznaka została ustanowiona przez Zarząd Oddziału Wojskowego PTTK w Chełmie. Celem odznaki jest zapoznanie turystów z miejscowościami ich historią, których wysiedlenia dotyczyły.
2. Odznaka posiada 3 stopnie: brązowy, srebrny i złoty.
3. Minimalna ilość zwiedzonych miejscowości na poszczególne stopnie odznaki wynosi:
 - na stopień brązowy – 15,
 - na stopień srebrny – 30,
 - na stopień złoty – 45.
4. Czas zdobywania odznak na poszczególne stopnie jest nieograniczony.
5. Potwierdzenia terenowe w postaci pieczęci i zdjęć (z osobą ubiegającą się o odznakę) z obiektu, potwierdzenia kadry programowej należy gromadzić w dowolnie opracowanej formie Kronice Odznaki.
6. Na pierwszej stronie Kroniki, należy zamieścić dane osobowe i adres zamieszkania osoby ubiegającej się o odznakę.
7. Weryfikacje odznak prowadzi Oddział Wojskowy PTTK w Chełmie.
8. Kroniki Odznak do weryfikacji należy przesłać na adres: Oddział Wojskowy PTTK, ul. Lubelska 139D/15, 22-109 CHEŁM – 6.
9. Zweryfikowaną Kronikę Odznaki wraz z odznaką, weryfikator prześle na adres zainteresowanego, przesyłką pocztową za pobraniem. Nie ma potrzeby przesyłania zwrotnych kopert i znaczków pocztowych.
10. O odznakę mogą ubiegać się turyści uprawiający różne formy turystyki kwalifikowanej.
11. Miejscowości proponowane do zwiedzania, są wymienione w Załączniku do regulaminu.
12. Autorzy, odznaki zastrzegają sobie interpretację regulaminu odznaki.

Odznaka została wprowadzona w życie Uchwałą nr 2/2009 z dnia 19.02.2009 r. Zarządu Oddziału Wojskowego PTTK w Chełmie i obowiązuje z dniem podpisania.